

“Skattekammeret”

Ved Lyngbogen har vi et tillegg til kultivarsamlingen for sorter vi tror er for lite hardføre til å stå i Nydalen, men som har særlige egenskaper vi ønsker å vise. En av de flotteste er ‘Lem’s Cameo’, også kalt rhododendron-industriens Cadillac. Den er gjort av norskamerikaneren Halfdan Lem, født i Ålesund. Her finnes også flere små nyheter, bl.a. ‘Plover’ med opprinnelse i den sjeldne *Rh. dendrocharis*. I likhet med ‘Sanderling’ er den fra Cox i Glendoick. ‘Sanderling’ kom på 1960-tallet som en ikke navnsatt krysning av *Rh. leucaspis* og *Rh. dauricum* ‘Hokkaido’. Siden den klarte seg glimrende på Milde, fikk vi æren av å navnsatte den.

Sagnomsuste ‘Lem’s Cameo’

‘Plover’ - en særegen, ny sort

‘Sanderling’ blomstrer trofast hver vår

Fargerik vår i kultivarsamlingen i Nydalen

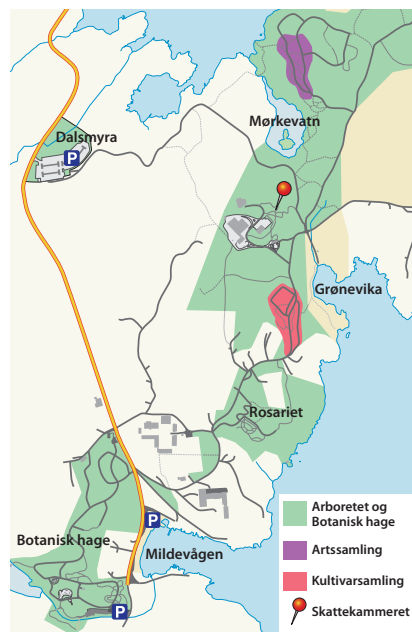
Rhododendron – en mangfoldig planteslekt

Rhododendron tilhører lyngfamilien og er med sine nærmere 1000 arter verdens største slekt med forvedete planter. Vestlandet er med mildt og fuktig klima og mye sur jord spesielt godt egnet til dyrking av *Rhododendron*. I Arboretet kan du oppleve et mangfold av arter og kultivarer i rhododendronslekten.

Arter og kultivarer

Arter er tilpasset sine naturlige voksesteder gjennom millioner av år, og har gjerne så spesielle voksekrav at de kan være vanskelige å få til i hagen. Kultivarer er foredlet for hagebruk ved å krysse ulike arter og velge ut hardføre og blomstervillige planter i avkommet. Dette er forholdsvis lett å få til hos *Rhododendron* siden det er svake genetiske grenser mellom artene. Det foredles stadig frem nye kultivarer, og det finnes flere tusen navnsatte sorter.

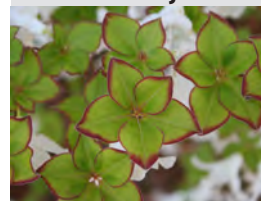
Her finner du samlingene

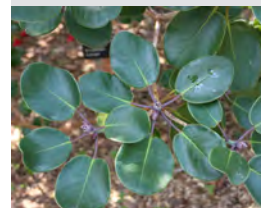
Kontakt oss
Arboretet og Botanisk hage
Mildeveien 240
5259 Hjelsetad

Tlf.: 55 98 72 50
Faks: 55 98 72 76
E-post: post@sah.uib.no
www.uib.no/arboretet

Bladvariasjoner

Rhododendron quinquefolium

Rhododendron cyanocarpum

Rhododendron roxieanum

Rhododendron calophytum
ruller sammen bladene som
tilpasning til vinterkulde

Forsidebilde: *Rhododendron elegantulum*

Rhododendron

i Arboretet på Milde

UNIVERSITETET I BERGEN
Arboretet og Botanisk hage

Kultivarene

Samlingen er i hovedsak ordnet etter sortenes opphav på morsiden, siden fedrene ikke alltid kan identifiseres. Noen unntak: "Det nordiske hjørnet" viser planter foredlet i Norden. En av de finske krysningsene, 'Pohjolas Datter', ble døpt ved Arboretets

20-års jubileum. "Rhododendron-museet" viser de eldste sortene, tilbake til 1840. Eldre sorter viser vi også i "Det historiske hjørnet" og "Historien fortsetter". Flere av dem er fremdeles gode hageplanter, men noen er gått av moten fordi de blir "leggy" eller er for store for moderne hager.

Vår egen 'Fritz C. Rieber' er sentralt plassert i "Det nordiske hjørnet"

● Den Røde Plass

Den svært iøynefallende "Røde plass" er tidlig i mai et hav av røde blomster, der så godt som alle sortene stammer fra *Rh. Forrestii*. De fleste er tyske, gjort av mesteren Hachmann og hans lærer Hobbie. Sistnevnte 'Abendrot' har alltid god gjenblomstring om høsten.

● Dvergene

Her er alle sortene avkom av *Rh. yakushmanum*, og det er tydelig hvordan foreldre har fått til blomster i alle mulige farger med den opprinnelig hvite til blekrosa arten. Vanskeligst var det med gult, men vi har etter hvert fått noen gode sorter i denne fargen.

● Kjempene og andre sjeldenheter

Gulblomstrende, eviggrønne hagerhododendron har vi samlet i "Den gule stripe". Amerikanske 'Golden Star' og tyske 'Goldkrone' klarer seg best. Nyheter har fått plass i "Overraskelseshjørnet" der veien tar av ned "Kjempedalene" mot Grønevik. Her viser vi majestetiske planter som trenger god plass og lunt voksested. Blant de beste er 'Lem's Monarch' med sine usedvanlig store blomster. Sagnomsuste 'Polar Bear' trives godt, men blomstrer ikke før i juli.

Blant kjempene er knallrøde 'Grace Seabrook', halvsøster til 'Taurus', makeløs tidlig om våren

● **Asaleasamlingen** blomstrer praktfullt i begynnelsen av juni. Mollis-hybridene som hovedsakelig oppstod i Nederland, er nokså grove, men blomstrer rikt. Adskillig mer elegante er de engelske sortene fra Knap Hill, som 'Sylphides'. De ble laget ved å krysse småblomstrete og sterkt duftende Ghent-asalea med Mollis-sorter. Ghent-asaleaer oppstod i Belgia fra amerikanske sorter, og er svært blomsterrike og velduftende, som 'Pucella'. I USA har man fått frem sorter fra amerikanske arter, der en av de beste er 'Jock Brydon'.

Vakker vårblostring hos 'Christopher Wren'

● Azaleodendron

Noen asaleaer kan krysses med eviggrønne *Rhododendron*. De er biologisk interessante, men lite vellykkete hageplanter. De vet liksom ikke om eller når de skal kaste bladene, og dette går utover trivselen.

● Lapproseslektningene

Små, lave *Rhododendron* med skjoldhårete blad og blåfiolette blomster i "Den blå bakken" kan sammenlignes etter hvert som de springer ut, alt fra de mørke småblomstrete, som 'Sacko', til de med store himmelblå blomster, som 'Night Sky'. Gule blomster har vært vanskelige å få til, noen av de beste står i "Den gule bakken". 'Curlew' tar prisen, men de store blomstene blir lett tatt av nattefrost. Mange gule laget av Warren Berg er også gode, som 'Patty Bee'. Noen lapproseslektninger er høyere busker. De er ofte avkom av *Rh. dauricum*, som 'Praecox', lenge en favoritt for sin tidlige blomstring. Det finnes også andre spennende, ikke minst i de amerikanske gruppene 'P.J.M.' og 'April', bl.a. den hvite, doble 'April Snow'.

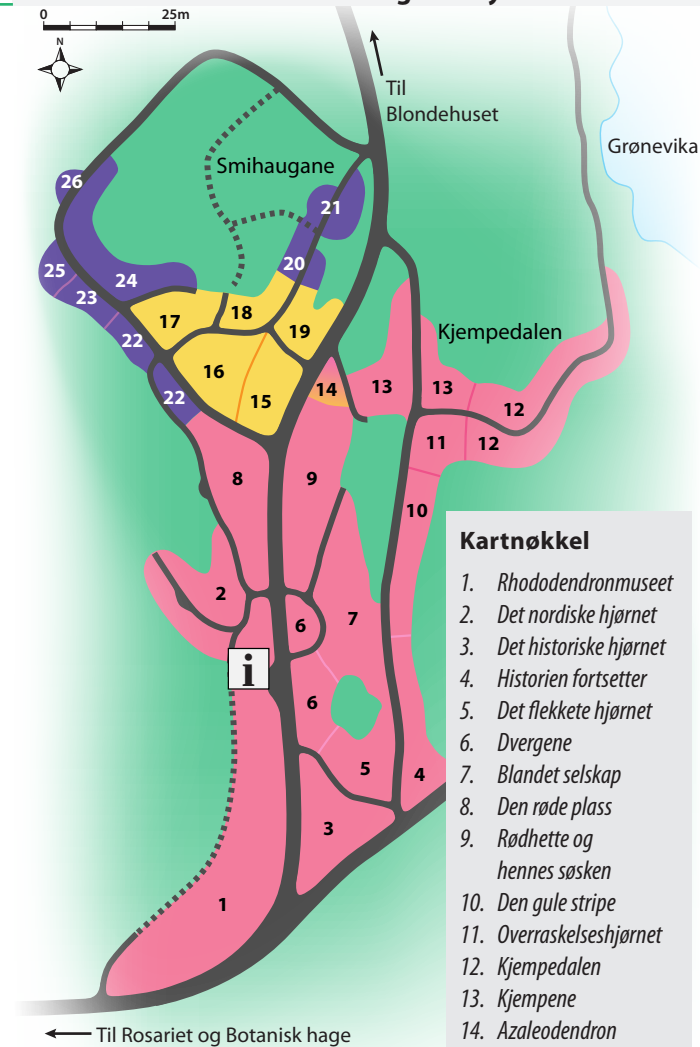

'Mother Greer' er en av de mest hardføre med blå blomster

● Vokskabinettet

Her har vi samlet sorter laget med utgangspunkt i den merkelige lapproseslektningen *Rh. cinnabarinum*, der særlig 'Biskra' trives bra.

Kultivarsamlingen i Nydalen

Kartnøkkel

1. Rhododendronmuseet
2. Det nordiske hjørnet
3. Det historiske hjørnet
4. Historien fortsetter
5. Det flekkete hjørnet
6. Dvergene
7. Blandet selskap
8. Den røde plass
9. Rødhet og hennes søsken
10. Den gule stripe
11. Overraskelseshjørnet
12. Kjempedalene
13. Kjempene
14. Azaleodendron
15. Mollis asalea
16. Japanske asalea
17. Knap Hill asalea
18. Ghent asalea
19. Amerikanske asalea
20. Vokskabinettet
21. Treenigheten
22. Alperosene
23. Den gule bakken
24. Den blå bakken
25. Det trekkfulle hjørnet
26. Det kalde hjørnet

Tidlig blomstring hos 'February Dawn' i "Det trekkfulle hjørnet"

Rhododendron-artene

Artssamlingen ligger i furuskogen i Nore Korsdalane øst for Mørkevannet. Den er ordnet etter Edinburgh-systemet fra 1970-tallet og inneholder ca. 300 *Rhododendron*-arter. Botanikere har slitt med å få orden på denne mangfoldige slekten som viser stor variasjon, fra lave, krypende fjellplanter til skogdannende trær på inntil 20 meter. De fleste artene har sitt naturlige voksested i Himalaya og nærliggende fjellstrøk. Mange finnes i vanskelig tilgjengelige områder, der få har muligheten til å studere dem.

Alperosene - Små arter med skjoldhår

underslekt *Rhododendron*

Det vil nok overraske mange at lave, småbladete fjellplanter med skjoldhår på bladene, etter det botaniske systemet, er de "egentlige" rhododendronene. Typisk er alperosen *Rh. ferrugineum*, som blomstrer i juni. Vår egen lapprose, *Rh. lapponicum*, er nærmest umulig å dyrke i vårt milde klima, men heldigvis klarer flere av dens himalayiske slektninger seg godt. Det gjelder også storblomstrete arter i *Saluenensia*-gruppen, der en form av den variable *Rh. calostrotum* faktisk blomstrer både vår og høst. Mest spektakulære er likevel arter fra *Cinnabarina*-gruppen som har klokkeformete, voksaktige blomster i livlige farger fra gult til rødt.

Rhododendron ferrugineum - typearten

Rhododendron lapponicum - lapprose, en vill norsk art som er vanskelig å dyrke

Asalea - Bladfellende arter

underslektene *Pentanthera* og *Tsutsusi*

Asalea er også *Rhododendron*, men er tilpasset et kaldt vinterklima ved å felle bladene. Våre vanligste hagesorter stammer fra asiatiske arter i underslekten *Pentanthera*. Vi presenterer også andre arter i denne systematisk nokså uklare gruppen. De særpregete asiatiske artene *Rh. nipponicum* og *Rh. quinquefolium* viser litt av variasjonen sammen med vakre amerikanske arter som *Rh. canadense* og *Rh. vaseyi*. Til dette selskapet hører også japanske asaleaer i underslekten *Tsutsusi*. De er populære hageplanter i varmere klima. En av de letteste å dyrke er *Rh. kiusianum*, dens tette, lave busker oversåes i mai av små fiolette blomster. Arter med store blomster er vanskeligere å få til.

Rhododendron nipponicum, en uvanlig asalea med små, klokkeformete blomster

Rhododendron schlippenbachii, den kanskje mest elegante av alle asalea

Rhododendron - Arter uten skjoldhår

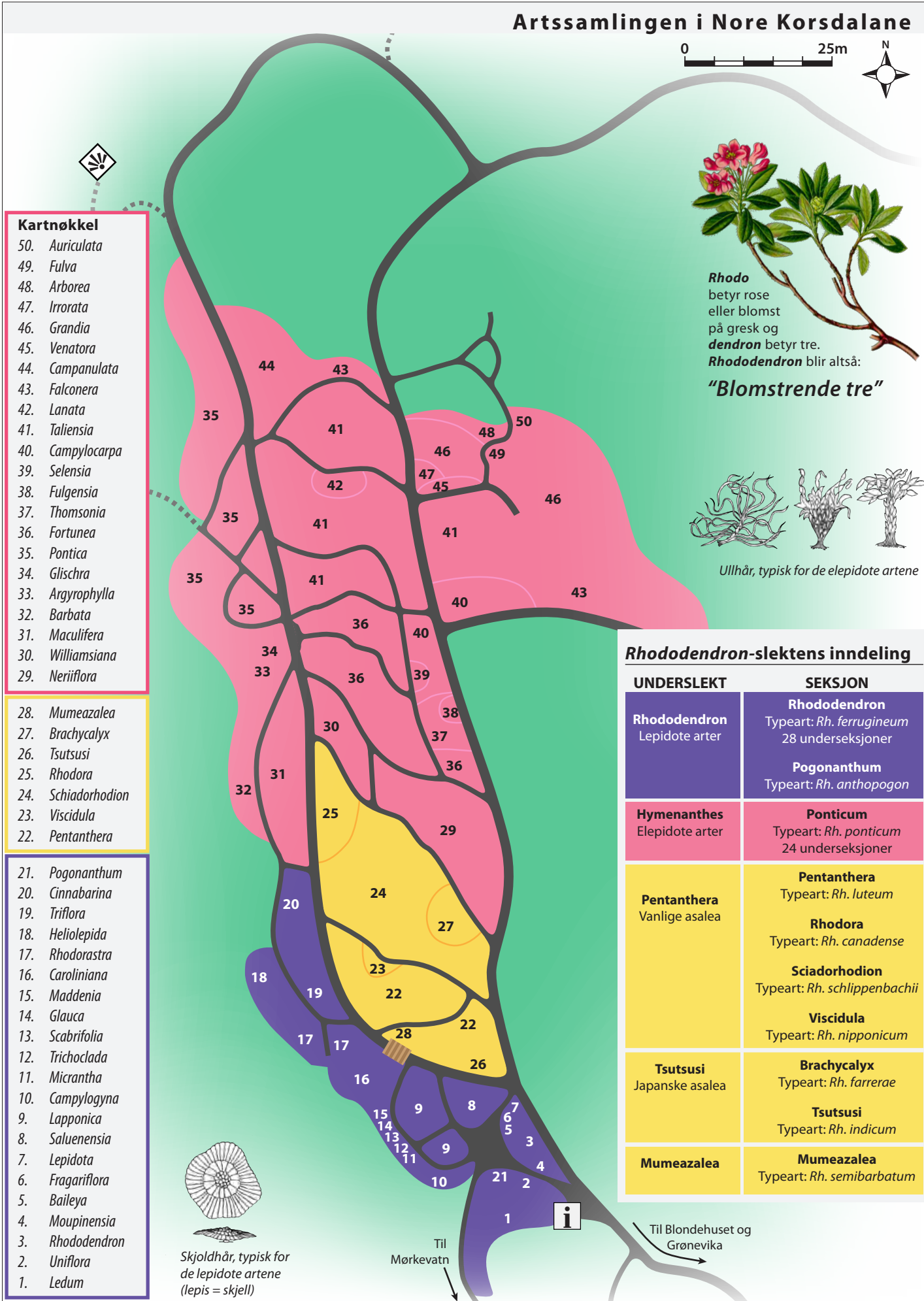
underslekt *Hymenanthus*

Artene i denne gruppen er ofte mannshøye busker med eviggrønne, store blad som har håret eller snau underside. Det finnes også lave, krypende former, som den variable, rød-blomstrede *Rh. forrestii* der bare ssp. *papillatum* har vist seg som en god hageplante i vårt klima. Dens rent røde blomster har virket som en magnet på plantesamlere, og foredlere har brukt arten til å skape flotte, mer lettdyrkede sorter. Ellers finnes noen høyere rød-blomstrete arter. Flottest er *Rh. barbatum*, som er nokså vanskelig å få til i vårt klima.

Rhododendron forrestii

Rhododendron fulgens er et vårtegn når den viser sin blomsterprakt i mars

Rhododendron calophytum, "dronningen" blant artene

Kjempene

Artene i *Fortunea*-gruppen er av de staseligste, flere blir store trær med rik og tidlig blomstring. Flottest er *Rh. calophytum* som blomstrer fra mars og har lange, elegante blad som tåler frosten bra. De store og breie bladene i *Falconera*- og *Grandia*-gruppene tåler mindre, og artene bør plasseres lunt. Sammen med dem står den merkelige *Rh. auriculatum*, som utmerker seg med kantete knopper og blomstring ikke før i juli.

Lille Yak-mor

De vanligste hagerhododendron stammer fra arter i *Pontica*-gruppen som er godt representert i nedre og nordligste del av samlingen. Her står velkjente arter som *Rh. ponticum* og *Rh. catawbiense*, men den mest eksklusive er villformen av *Rh. yakushmanum*, som stammer fra en liten øy i det sydligste Japan der det regner dobbelt så mye som i Bergen.

Rhododendron yakushmanum, "urnor" til de populære yak-hybridene

Gulblomstrende Rhododendron wardii

Rhododendron bureavii - med de flotte bladene

Gult er en sjelden og ettersøkt blomsterfarge. *Rh. wardii* i *Campylocarpa*-gruppen er mest brukt, men det finnes også andre gode, mindre kjente gulblomstrede arter, fremfor alt *Rh. wasonii* i *Taliensia*-gruppen. Vi har et stort utvalg av *Taliensia*-arter, som alle har vakkert bladverk og dessuten trives svært godt under våre forhold. De ser bra ut hele året, selv om blomstringen kan være sparsom. Den beste er nok *Rh. bureavii* med spesiell oransjebrun underside av bladet.